

ВИБОРЧІ ПРАВА В УКРАЇНСЬКІЙ КОНСТИТУЦІЙНІЙ ТРАДИЦІЇ (ДО 100-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ)¹

Н.В. Стецюк

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави та права, конституційного та міжнародного права
Львівський державний університет внутрішніх справ,

Висвітлюються питання становлення та розвитку інституту виборчого права в Україні, його місця та ролі в національній конституційно-правовій традиції, а також зміст активного та пасивного виборчого права за законодавством Української Народної Республіки, їхній вплив на формування національного виборчого права.

Ключові слова: виборче право, виборче законодавство, Універсали Української Центральної Ради, Конституція Української Народної Республіки.

N.V. Stetsyuk. Electoral rights in the Ukrainian constitutional tradition (dedicated to the 100th anniversary of the Ukrainian People's Republic).

The matters of suffrage institution formation and development in Ukraine, its place and role in the national constitutional and legal tradition, as well as the content of active and passive suffrage under the Ukrainian People's Republic laws, and influence thereof on national suffrage formation are covered.

Keywords: suffrage, electoral laws, the Ukrainian Central Council Universals, the Constitution of the Ukrainian People's Republic.

Наступний 2017 рік проголошено в Україні «Роком Української революції 1917-1921 років». Протягом цього року «одним із пріоритетів діяльності органів державної влади» має стати «вшанування подій та видатних учасників Української революції 1917-1921 років /.../ визнання історичного значення подій, пов'язаних із визвольною боротьбою початку ХХ століття та утвердженням української державності у формі Української Народної Республіки, Української Держави і Західноукраїнської Народної Республіки, їх значення для відновлення Україною незалежності у 1991 році, утвердження історичної єдності земель, консолідації суспільства, зміцнення міжнародного авторитету України».[1] Саме на цей історичний відрізок часу припадає початок формування модерного виборчого права в Україні, закладення сучасних

¹ ***Стецюк Н.В. Виборчі права в Українській Народній Республіці (до 100-річчя Української Народної Республіки).*** - В кн.: Виборче право України в контексті європейських демократичних стандартів: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м.Київ, 26-27 травня 2016 року). – К.: Видавничий дім «Стилос», 2016. – С.43-45.

підвалин інститутів демократії та народовладдя, базовою складовою яких були і залишаються суб'єктивні виборчі права.

Одним з перших тогочасних нормативно-правових документів в галузі виборчого права став «Закон про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки», прийнятий Українською Центральною Радою 16 листопада 1917 року. У своїх 183 статтях, об'єднаних тринадцяти главах, цей документ детально регламентував як матеріальні, так і процесуальні засади організації та проведення виборів до Установчих Зборів УНР. В т.з. «матеріальному» плані, насамперед, заслуговують на увагу положення Закону розміщені у «Главі II. Про виборче право». Так, статтями цієї Глави Закону передбачалося, що «право участі у виборах до Установчих Зборів Української Народної Республіки мають громадяни Російської республіки обох полів, котрим до дня виборів вийде двадцять років /.../ у виборах не беруть участі признані законом за безумних або божевільних, а також глухонімі, котрі під опікою» [2, с.413-432]. Крім того, Законом передбачалося позбавлення права участі у виборах до Установчих Зборів УНР цілої групи осіб за різними мотивами (засудженні, «невиплатні довжики», різного роду категорії військових службовців тощо).

Згодом, уже на рівні Основного Закону держави - положеннями Конституції Української Народної Республіки (Статуту про державний устрій, права і вільності УНР), прийнятого Українською Центральною Радою 30 квітня 1918 року, було зазначено, що «лише громадяни УНР користуються з усієї повноти громадянських і політичних прав, беруть участь в орудуванні держаним і місцевим життям, через активну і пасивну участь у виборах до законодавчих установ та органів місцевого самоврядування» (п.20), що «активне і пасивне право участі у виборах, як до законодавчих органів УНР, так і до всіх виборних органів місцевого та громадського самоврядування, мають всі громадяни УНР, коли їм до дня виконання виборчого акту вийде двадцять літ. Виймок творять признані законом за безумних або божевільних, котрі знаходяться під опікою. Які карні переступства (злочини – Н.С.) тягнуть позбавлення виборчого права, про те рішають Всенародні Збори звичайним законодавчим

порядом. Ніяких інших обмежень виборчого права не може бути». Натомість, п.23, п.27 та п.28 Конституції УНР було передбачено, що Всенародні збори УНР (верховного органу влади, який безпосередньо мав здійснювати вищу законодавчу владу та формувати вищі органи виконавчої і судової влади) «вибираються загальним, рівним, безпосереднім, тайним і пропорціональним голосуванням всіх, хто користується громадянськими та політичними правами на Україні і в них судово не обмежений». При цьому, вибори на думку конституцієдавця мали бути «упорядковані так, щоб один депутат припадав приблизно на 100 тисяч людности, і щоб при виборах ніхто не мав другого голосу. У всіх інших правила виборів Всенародних зборів установлюють законом» [3, с.332].

Подібні за змістом нормативні приписи були прийняті через незначний відрізок часу і в Західно-Українській Народній Республіці. Йдеться, зокрема, про Тимчасовий основний закон про державну самостійність Західно-Української Народної Республіки (13.11.1918), Постанову Української Національної Ради про довибори членів Ради (18.11.1918), закони «Про сойм» та «Про вибори до сойму (виборчу ординацію)» (обидва від 15.04.1919) [4, с.5-6, 15-16, 359-361, 407-410].

Аналіз українського виборчого законодавства періоду УНР-ЗУНР (не дивлячись на надзвичайно складні умови існування цих держав – економічна розруха, військова агресія з боку сусідніх держав, зокрема Радянської Росії та Польщі), переконливо свідчить про їхню методологічно-ціннісну спорідненість з тогочасними європейськими уявленнями в галузі виборчого права. Останнє можна чітко прослідкувати, як на рівні конституційного закріплення основних засад та принципів виборчого права загалом, так і в частині законодавчого регулювання безпосередньо самої організації та проведення виборів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування зокрема. [5].

Виборче законодавство УНР-ЗУНР, зокрема в частині закріплення суб'єктивних виборчих прав, є яскравим свідченням належного рівня розвитку національної політико-правової думки першої чверті минулого століття. Воно є також невід'ємною частиною національної конституційної спадщини та,

фактично, основою модерних конституційних традицій саме в цьому сегменті суспільних відносин.

Література:

1. *Про заходи з відзначення 100-річчя події Української революції 1917 – 1921 років.* Указ Президента України №17/2016 від 22 січня 2016 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/172016-19736>
2. *Українська Центральна Рада.* Документи і матеріали. У двох томах. Т.1. 4 березня 1917 р. – 9 грудня 1917 р. / Упор. Верстюк В.Ф. (кер.), Бойко О.Д. та ін.. – К.: Наукова думка, 1996. – 587 с.
3. *Українська Центральна Рада.* Документи і матеріали. У двох томах. Т.2. 19 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. / Упор. Верстюк В.Ф. (кер.), Бойко О.Д. та ін.. – К.: Наукова думка, 1997. – 422 с.
4. *Західно-Українська народна республіка 1918-1923.* Документи і матеріали. Том 2. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ. – 2003. – 712 с.
5. *Конституции буржуазных стран. Том II. Средние и малые европейские страны.* Москва-Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1936. – 664 с.